

ELU LÄBI KANNATUSTE

Ajaleht "Sajaani teataja" 4. oktoober 2012 nr. 40 (807),
rubriigist "Meie oma inimesed"

Kirja pannud Valentina Znameneva

Vene keelest tõlkinud Otu Jallai

Tõlkija märkused [nurksulgudes]

Kaasaeg. Kihutame edasi koos ajaga, minevikule tagasi vaatamata. Mõnikord leiame end mõttelt – mis kuupäev täna on? Tagasi vaadates näeme, et pole märganud, oleme kellegi unustanud, pole ammu südamest-südamesse rääkinud. Peatume, vaatame, kuulatame!

*Ei pea kellelegi sisendama lihtsat tõde – millist tähelepanu kõige rohkem väärivad need, kelle selja taga on pikk elutee. Paljud neist tahavad, et leiduks kusagil keegi, kes peatuks koos nendega ja kuulataks. Neil on vajadus tuletada meelde ja jagada. Nii tekkiski meie ajalehes lugu **Maria Ivani t. Šmakovast**, kuna minul, ajalehe "Sajanskie Vedomosti" korrespondendil, oli temaga põgus kohtumine.*

Hingele ladestus selle venestunud eestlanna raske minevik. Ta selgitas nii kenasti selle põlvkonna raskusi, kes on nüüdseks üle kaheksakümnesed.

Kõik, kelle õlgadele langesid sõja- ja sellele järgnevad aastad – perekond, kus igaüks vaevles kõrini raskustes, igaüks omamoodi. Nendes perekondades kaeveldakse harva või valatakse pisaraid raskuste üle, sest tänast ei saa võrrelda sellega, mis on minevikus üle elatud.

Kuulatame....

Kaugest minevikust naeratab albumist vastu särasilmne neiu Maria Mihkelmets – Haapsalu Õpetajate Seminari esimese kursuse õpilane. Foto on tehtud mõned minutid enne seda, kui teda, seitsemeteistkümnelt aastast tüdrukut, viisid matemaatikatunnist ära relvastatud soldatid. "Ei unune iial see, kuidas kõlasid minu ees- ja perekonnanimi ning käsklus "Na võhod" (väljuge)," räägib Maria, mineviku hirmupisarad voolamas üle põskede sellest, kuidas tema, väiksekasvuline, kõhna, surmani hirmunud tüdruk viidi püssidega relvastatud soldatite vahel koolipingist.

Ei saa millestki aru – mille eest? Hiljem selgus, et Maria oli rahvavaenlase tütar.

Mind viidi otse raudteejaama, lükati vagunisse ja viidi Siberisse. Ema ja õdede-vendadega kohtuda ei lubatud. Öeldi, et nemad on juba saadetud asumisele. Ei tea, mis jõud mul aitas seda kõike üle elada.

Istusin keset võõraid inimesi täistuubitud vagunis, silmade eest möödus lühike õnnelik minevik, kus alati olid mulle toeks olnud ema, isa ja kõik teised. Nüüd olin üks ja hirmul," rääkis Maria. Asumiselesaadetu, Pärnumaalt Tali vallast Taalitoa talust pärit rahvavaenlase viielapselise (Maria, Juta, Heino, Salme, Hans) pere isa, küla velskeri Johannes Mihkelmetsa tütar, küüditati Novosibirski oblastisse Barabinski rajooni Torgaši külasse.

Siin on sinu koht selle eest, et sul ei vedanud oma isaga – isamaa reeturiga, rahva ja Nõukogude Võimu vaenlasega. See oli 1949. aasta märts.

“Mulle anti kätte saag ja kirves ning saadeti metsalangetusele. Kulus palju kuid sõjakomissariaadis uste kulutamist, kuni mulle anti luba ühineda perekonnaga. Jälle olin vagunis – konvoi viis jaamani Son ja sealt edasi Galdža külla Šira rajoonis (Hakassi vabariik, Krasnojarski krai).

Kohtusin omastega, klammerdusin ema embusse ja me nutsime kõva häälega. Alles siis sain emalt teada, et meile pandi nimeks rahvavaenlane, kuna mu isa, küla velsker Johannes Mihkelmets, oli süüdi selles, et sõjaajal ravis terveks saksa sõjavangi. [Isa saadeti § 58-19, 58-11 alusel Bogoslovlagi, Krasnojarski kraisse.] Ei tehtud hinnaalandust, et inimeste ravimine oli tema püha kohus. Endiseid heategusi rahva ees repressiooniaastail ei arvestatud – rahvavaenlase märk löödi külge igaveseks.”

Esimesed asumisaastad elas suur isata Mihkelmetsade pere suurte raskustega üle. Peamiselt oli elatise teenimine vanema tütre Maria õlul, nooremad tegelesid kolhoosis lambatallede tootmisega, aga tema oli metsalangetusel. “Hea” ülemus määras püüdliku hapra eesti tüdruku normeerijaks ja hiljem saatis õppima Minussinski linna raamatupidamist.

“1956. aastal lõpetasin õpingud ning mind suunati tööle Oznatsennoesse (praegune Sajnogorsk) kolhoosi raamatupidamise instruktoriks.” Siin astus rahvavaenlase tütar ÜLKNÜ ridadesse – temast sai aktivist ja paljude sotsvõistluste võitja.”

Siin, Vana-Oznatsennoes, kohtas Maria oma elu esimest ja ainsat armastust “üleküla poissi”, kohaliku küla arsti, ühiskonnategelast Aleksander Šmakovit.

“Kus te kohtusite?”

“Ühel komsomoli koosolekul. Kus siis veel?” vastab helkivate silmadega Maria. “Sõprus süvenes veoautokastis, kui tiirutasime mööda külavaheteid, täites noorsooühingu ülesandeid. Julge ja sõjakas oli minu austaja, ei ta kartnud kedagi, peale minu kodu perenaise Agafija, kelle juures korteris elasin. Ta võttis alati “härjal sarvist”, aga perenaise ees oli valvelseisakus. Arvas vist, et ei lubata muidu tantsupeole.”

1957. aasta septembris sai Maria Mihkelmetsast Maria Šmakova, mida ta ei kahetse tänaseni. “Perekonnaelus juhtus nii mõndagi, aga juba 2001. aastast ei ole enam minu Šašat ja ma leinan teda siiani. Ei ole enam seda rahutut, sõbralikku ja jutukat abikaasat,” räägib Maria silitades oma mehe fotot. “Kasvatasime üles kaks peoga Vladimiri ja Andrei. Mõlemad läksid isa jälgedes – neist said meedikud. Tunnen oma meespere üle suurt uhkust!”

Maria võiks tunda uhkust ka iseenda üle, aga tal pole selline iseloom. Ta võiks öelda, et turjal on 46 eeskujulikku tööaastat ja nüüd aitab. Aga ei – ikka jookseb ta oma armastatud aiamaalapile ja isegi veel 80-aastaselt käib kümblemas Jenisei jõe jahedates voogudes. Kuid kõigile tunnistab, et kõige kallimad on talle pojad, lapselapsed ja hetkel veel ainus lapselapselaps.

Ja veel.... alati avab ta oma ukse ja südame külalistele, sest ei suuda, ega tahagi olla üksildane.

Koputage, ja ta vastab: “Kuidas saan olla teile kasulik? Olen nii rõõmus...!”